

THƯ VIỆN ĐẠI HỌC BANG GRODNO MANG TÊN YANKA KUPALA

Trường Đại học bang Grodno mang tên Yanka Kupala (Yanka Kupala State University of Grodno - YKSUG) là một trong những trường đại học hàng đầu, là trung tâm khoa học lớn nhất của bang Grodno, Belarus. Hằng năm, YKSUG thực hiện hơn 200 dự án khoa học. Các kết quả nghiên cứu được sử dụng trong lĩnh vực công nghiệp; hơn 1.000 bài báo có bình duyệt được xuất bản trên khoảng 600 tạp chí khoa học trong và ngoài nước, bao gồm cả các ấn phẩm được đánh giá cao nhất từ cơ sở dữ liệu Scopus và Web of Science [3].

Để có được những kết quả trên, một phần đóng góp không nhỏ thuộc về thư viện, nơi cung cấp nguồn thông tin khoa học thiết yếu và tạo điều kiện tốt nhất cho việc nghiên cứu khoa học của YKSUG. Thư viện không chỉ là nơi lưu trữ tài nguyên học thuật mà còn đóng một vai trò quan trọng trong việc hỗ trợ nghiên cứu và giảng dạy, góp phần vào sự phát triển chung của cộng đồng học thuật trong trường đại học. Bài viết chia sẻ một số kinh nghiệm của Thư viện thuộc trường Đại học bang Grodno mang tên Yanka Kupala (sau đây gọi tắt là Thư viện) trong việc cung cấp các nguồn tài liệu kỹ thuật số cho người dùng; cách thức xây dựng các nguồn thông tin nội sinh; nguyên tắc chọn lựa các nguồn tài nguyên trên internet và việc quảng bá tới người dùng về các dịch vụ của thư viện.

1. NGUỒN THÔNG TIN ĐIỆN TỬ VÀ TÀI LIỆU NỘI SINH CỦA THƯ VIỆN

Thư viện đặc biệt chú trọng tới việc hoàn thiện bộ sưu tập tài liệu ở dạng điện tử nhằm cung cấp cho người dùng quyền truy cập từ xa vào danh mục điện tử và kho tài liệu của thư viện. Các hoạt động phục vụ bạn đọc được tự động hóa, từ việc nhận sách vào thư viện cho đến việc phục vụ bạn đọc.

Thư viện bắt đầu với việc mua lại các ấn phẩm thư mục trên CD-ROM để tham khảo và cung cấp dịch vụ thư mục cho người dùng, ưu tiên cho việc mở rộng khả năng truy cập từ xa vào các tài nguyên điện tử nội sinh và ký các thỏa thuận mua quyền truy cập tới nguồn tài liệu điện tử với các nhà xuất bản và nhà cung cấp thông tin trên toàn cầu.

Thư viện đã thực hiện một khối lượng lớn công việc để tạo ra nguồn tài nguyên thông tin riêng của mình. Từ những năm 2000-2003, các nhân viên

thuộc trung tâm phân tích thông tin của trường đại học này đã phát triển và triển khai sản phẩm thông tin Hệ thống nhận dạng tự động (AIS) dành cho thư viện nhằm tự động hóa tất cả các quy trình của thư viện. Năm 2011, hai nguồn thông tin đã được xây dựng, đó là: Cơ sở dữ liệu “Danh mục điện tử của thư viện khoa học về các cơ sở giáo dục” và cơ sở dữ liệu toàn văn “Công trình nghiên cứu của các nhà khoa học thuộc các tổ chức giáo dục” thuộc Đại học bang Grodno.

Danh mục điện tử phản ánh toàn bộ các mảng tài liệu của thư viện, đồng thời cho biết vị trí lưu trữ chúng. Cơ sở dữ liệu toàn văn “Công trình nghiên cứu của các nhà khoa học thuộc các tổ chức giáo dục” phản ánh hoạt động xuất bản của các giảng viên, sinh viên thuộc YKSUG. Số liệu thống kê hằng năm của trường cho thấy, số lượng người dùng từ xa ở khắp nơi trên thế giới truy cập vào cơ sở dữ liệu này ngày càng tăng.

Cơ sở dữ liệu “Xuất bản phẩm định kỳ” giới thiệu bộ sưu tập tạp chí của thư viện, trong đó mô tả danh sách các tạp chí, năm phát hành, số và mục lục chi tiết được đính kèm ở định dạng PDF. Cơ sở dữ liệu này phục vụ nhu cầu truy cập từ xa vào bộ sưu tập các tạp chí định kỳ phục vụ cho việc học tập, giảng dạy và nghiên cứu khoa học.

Từ năm 2021, Thư viện bắt đầu cung cấp một loại dịch vụ mới cho các tác giả có công trình nghiên cứu khoa học - đó là lưu giữ tài liệu, bảo đảm việc đăng ký và lưu giữ bản quyền và sở hữu trí tuệ. Thông tin về các tài liệu này được phản ánh trên trang web của thư viện và các bản sao điện tử của chúng được lưu giữ và cho phép khai thác trong thư viện điện tử. Những tài nguyên nội sinh này tạo thành một phần quan trọng trong thư viện điện tử của YKSUG.

2. NGUỒN TÀI NGUYÊN THÔNG QUA INTERNET CỦA THƯ VIỆN

Các nguồn tài nguyên từ internet cung cấp cho người dùng khả năng tìm kiếm dữ liệu rộng rãi. Không gian thông tin từ internet rất rộng lớn và ngày càng phát triển. World Wide Web chứa hàng triệu trang web với thông tin được cập nhật liên tục, trong đó cũng có không ít những nguồn tài nguyên đã trở nên lỗi thời, thông tin không có giá trị, thiếu tính khoa học, thông tin mang tính quảng cáo,... Vì vậy, việc tìm kiếm thông tin từ các cơ sở dữ liệu và hệ thống tìm kiếm chung có thể mất khá nhiều

thời gian. Thư viện xác định một trong những hoạt động quan trọng và cần thiết là tổ chức tiếp cận các nguồn thông tin có liên quan, giúp người dùng tìm thấy những thông tin khoa học có chất lượng và đáng tin cậy.

Để có quyền truy cập vào các nguồn thông tin điện tử, Thư viện có sự tương tác và liên kết chặt chẽ với các khoa, bộ phận có liên quan và người dùng. Với việc áp dụng nguyên tắc giao tiếp hai chiều, nhân viên của bộ phận công nghệ thông tin thuộc Thư viện cung cấp danh sách các cơ sở dữ liệu và hệ thống các thư viện điện tử để các khoa đăng ký mua quyền truy cập vào các cơ sở dữ liệu đó. Ngược lại, đại diện các khoa cũng cung cấp các nguồn thông tin điện tử cần thiết, hỗ trợ cho công việc nghiên cứu mình để bộ phận công nghệ thông tin có thể thiết kế, xây dựng việc tìm kiếm truy cập từ xa tới các nguồn thông tin do các khoa đề xuất.

Khi lựa chọn các nguồn tài nguyên thông tin để đăng ký quyền truy cập, Thư viện dựa vào nhu cầu về nguồn thông tin, nội dung của nguồn tài nguyên đó và khả năng khai thác chúng. Để làm tốt công việc này, đội ngũ nhân viên thư viện được đào tạo chuyên sâu về tìm kiếm, khai thác, đánh giá và sử dụng các nguồn tài nguyên học thuật.

Cũng giống như nhiều thư viện đại học khác, Thư viện cũng phải đối mặt với một số vấn đề nhất định, trong đó có vấn đề về tài chính. Do đó, nguồn thông tin được lựa chọn một cách kỹ lưỡng. Hiện nay, Thư viện cung cấp quyền truy cập vào các cơ sở dữ liệu và hệ thống thư viện điện tử với nhiều lĩnh vực khác nhau. Các thỏa thuận về quyền truy cập vào các cơ sở dữ liệu và hệ thống thư viện điện tử được ký kết thông qua một cơ quan trung gian- như: Thư viện Quốc gia Belarus, Công ty cung cấp các nguồn tài nguyên dành cho khoa học và giáo dục, v.v

3. PHƯƠNG THỨC PHỔ BIẾN NGUỒN THÔNG TIN CỦA THƯ VIỆN

Xu hướng giáo dục hiện đại đòi hỏi những cách tiếp cận mới về việc cung cấp dịch vụ thông tin thư viện dành cho bạn đọc, cũng như những giải pháp phù hợp để tối ưu hóa việc quản lý các nguồn tài nguyên của thư viện. Để thực hiện điều này, Thư viện đã áp dụng các công nghệ mới vào quy trình hoạt động của thư viện.

Sở hữu một lượng tài liệu lớn, do đó, Thư viện đặt ra mục tiêu là thu hút bạn đọc sử dụng và khai thác triệt để các nguồn tài liệu này. Mọi thông tin giới thiệu về các nguồn tài nguyên của thư viện và

việc đăng ký mua quyền truy cập vào các cơ sở dữ liệu đó đều được đăng tải trên website của thư viện, trên cổng thông tin giáo dục và mạng xã hội.

Trang web của thư viện được thiết kế với mục đích:

- Cung cấp dịch vụ tham khảo, thư mục cho người dùng từ xa;
- Cung cấp quyền truy cập thông tin thông qua danh mục điện tử;
- Cung cấp quyền truy cập vào các nguồn tài nguyên điện tử, bao gồm việc truy cập đến nguồn tài liệu toàn văn nội sinh của thư viện;
- Thực hiện các ứng dụng phục vụ cho trung tâm mượn liên thư viện và cung cấp tài liệu điện tử;
- Cung cấp từ xa các dịch vụ thông tin và thư viện, như: triển lãm ảo, thuyết trình video về sách, giới thiệu danh sách tài liệu mới,...).

Các liên kết đến trang web của thư viện, danh mục điện tử và các cơ sở dữ liệu được tích hợp và đưa trên cổng thông tin giáo dục của trường. Qua đó, bạn đọc dễ dàng theo dõi được danh sách mượn từ thư viện và thời hạn trả sách để có thể chủ động đặt mượn tài liệu từ thư viện.

Thư viện đang tiến hành triển khai hệ thống phổ biến thông tin có chọn lọc và các dịch vụ đặc biệt dành cho các nhà quản lý.

Kinh nghiệm làm việc cho thấy, sinh viên là nhóm thành phần người dùng rất thành thạo trong môi trường máy tính, tuy nhiên, việc tìm kiếm, lựa chọn thông tin của họ vẫn còn gặp nhiều khó khăn. Do đó, trong những năm gần đây, các lớp đào tạo và các buổi hội thảo về kiến thức thông tin dành cho cả sinh viên và giảng viên đã được Thư viện thường xuyên tổ chức. Bên cạnh những kiến thức cơ bản về việc sử dụng danh mục tài liệu truyền thống, các buổi hội thảo hướng dẫn, chia sẻ các kỹ năng cần thiết khi làm việc với các công cụ tìm kiếm cũng được thường xuyên tổ chức. Các khóa đào tạo này giúp cho người dùng có thể sử dụng bộ máy tra cứu điện tử và hệ thống tìm kiếm thông tin của thư viện một cách dễ dàng và hiệu quả hơn.

Từ năm 2021, Thư viện thường xuyên tổ chức các buổi hội thảo đào tạo cho đội ngũ giảng viên với chủ đề “Truyền thông khoa học trong hoạt động chuyên môn: dịch vụ điện tử và công nghệ thông tin của thư viện”. Các buổi hội thảo này nhằm mục đích nâng cao kỹ năng tương tác trong khoa học thông qua các dịch vụ điện tử và tài nguyên thông tin thư viện, đồng thời tăng cường hoạt động xuất

bản và đánh giá, xếp hạng của các nhà khoa học cũng như của trường đại học. Các buổi hội thảo, tập huấn tập trung giới thiệu năng lực thông tin của thư viện và các nguồn lực của thư viện dành cho các hoạt động khoa học, hướng dẫn cách sử dụng, khai thác các cơ sở dữ liệu của thư viện mà YKSUG đã được cấp quyền truy cập. Đặc biệt chú ý đến các cơ sở dữ liệu trắc lượng thư mục, hồ sơ tác giả và hoạt động xuất bản của các nhà khoa học. Đại diện của các nhà xuất bản và hệ thống thư viện điện tử mà YKSUG hợp tác cũng trực tiếp tham gia tổ chức các buổi hội thảo với tư cách là diễn giả. Các buổi hội thảo cung cấp cho các nhà nghiên cứu, các giảng viên và sinh viên kỹ năng cần thiết trong quá trình nghiên cứu khoa học của mình.

Các thủ thư thường xuyên làm nhiệm vụ hỗ trợ và tư vấn cho người dùng về các vấn đề liên quan đến thư viện, như: dịch vụ thư mục, tìm kiếm thông tin và sử dụng các cơ sở dữ liệu của các trung tâm thông tin quốc gia và thế giới.

4. THÁCH THỨC VÀ TRIỂN VỌNG

Một trong những vấn đề còn hạn chế của thư viện đó là việc phổ biến về năng lực thông tin. Thời gian dành cho môn học về kiến thức thông tin, trong đó có giới thiệu về thư viện và các kỹ năng để khai thác nguồn tài nguyên của thư viện còn ít, không đủ để giới thiệu, hướng dẫn đầy đủ, chi tiết về cách thức khai thác nguồn tài nguyên của thư viện, hướng dẫn cách tìm kiếm các địa chỉ và kỹ năng tìm kiếm thông tin khoa học và giáo dục đáng tin cậy; hướng dẫn sử dụng các quy tắc chuẩn bị danh sách tài liệu tham khảo cho các công trình nghiên cứu khoa học,...

Việc tiếp cận tới các nguồn tài nguyên điện tử của các thư viện trên toàn thế giới gắn liền với các vấn đề về tài chính. Việc đăng ký vào cơ sở dữ liệu và hệ thống thư viện điện tử đòi hỏi một khoản chi phí khá cao. Do đó, một trong những lựa chọn để giải quyết vấn đề này là đăng ký tập trung cho tất cả các thư viện đại học có thể cùng truy cập và khai thác các nguồn tài nguyên điện tử trên thế giới thông qua một đơn vị trung gian-đó là Phòng Đọc tài liệu điện tử của Thư viện Quốc gia Belarus. Hình thức đăng ký này tiết kiệm được nhiều kinh phí trong việc bổ sung nguồn tài nguyên cho các thư viện đại học. Theo thông lệ, bên đăng ký mua có quyền truy cập thử nghiệm miễn phí vào các cơ sở dữ liệu từ xa, cũng như khai thác, sử dụng các nguồn tài nguyên truy cập mở.

Thư viện xây dựng mục tiêu thực hiện trong thời gian tới nhằm phát triển và quảng bá tài nguyên của thư viện, cụ thể là:

- Đổi mới, nâng cao và triển khai các phương thức làm việc mới với người dùng;
- Tăng cường sự tham gia của các giảng viên trong việc khuyến khích, thúc đẩy sinh viên tìm kiếm tài liệu trong thư viện phục vụ cho việc học tập, nghiên cứu của mình;
- Phát triển nguồn lực nội sinh;
- Tăng cường sự tương tác, liên kết giữa các thư viện.

Để nâng cao chất lượng dịch vụ cho người dùng, cũng như cung cấp các dịch vụ thông tin và thư viện, việc cải thiện và nâng cao năng lực chuyên môn của nhân viên thư viện là rất quan trọng. Họ cần không ngừng được cập nhật kiến thức, nâng cao kỹ năng, hiểu biết nhằm giúp người dùng có được các nguồn tài liệu phù hợp, đáng tin cậy thông qua sự phát triển của công nghệ thông tin hiện nay [2].

KẾT LUẬN

Thư viện có một vai trò đặc biệt quan trọng trong nghiên cứu khoa học nói chung và trong giảng dạy, học tập, nghiên cứu tại các trường đại học nói riêng. Thư viện góp phần tích cực trong việc tạo dựng môi trường giáo dục thông tin ở các trường đại học. Tăng cường ứng dụng và mở rộng nguồn lực thông tin điện tử, thông tin số trong thư viện sẽ giúp tự động hóa các quy trình hoạt động và khai thác nguồn thông tin được hiệu quả hơn. Việc chia sẻ mô hình hoạt động của các thư viện đại học trên thế giới là cách để các thư viện đại học Việt Nam có thể tham chiếu, học tập, lựa chọn những điểm hay, phù hợp để áp dụng vào hoạt động thực tiễn của thư viện. Thông qua đó, cũng tự đánh giá được năng lực, sự phát triển và những điểm mạnh của thư viện mình những nhận biết những ưu, nhược của thư viện mình, phát huy những điểm mạnh.

NguyễnThị Tú Quyên (tổng hợp)

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. С.М. Мисюкевич (2024). Библиотечные информационные ресурсы: из опыта работы научной библиотеки Гродненского государственного университета им. Янки Купалы, 2024, 3, 117.
2. <https://en.grsu.by/en/science.html> (Truy cập tháng 8/2024).